

HRONOLOGIJA OSLOBODILAČKE BORBE NARODA JUGOSLAVIJE
1941—1945, Vojnoistorijski institut, Beograd 1964, str. 1.265

Krajem 1964. godine izašla je u izdanju Vojnoistorijskog instituta knjiga pod nazivom: Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945. To je kod nas prvi rad ove vrste. Nešto ranije se pojavila »Hronologija NOB-e u Crnoj Gori«, ali to je samo jedan dio onoga što je obrađeno u ovoj kompleksnoj hronologiji narodnooslobodilačke borbe jugoslovenskih naroda. Na izradi ove obimne hronologije radila je nekoliko godina veća grupa saradnika Instituta: Milan Andrić, Ivan Antonovski, Lazo Bogeski, Vinko Branica, Jože Čertalić, Rade Knežević, Uroš Kostić, Muharem Kreso, Desimir Milošević, Boro Mitrovski, Svetislav Petrović, Gorčin Raičević, Vladimir Savić, Vlado Stojanović, Petar Višnjić i Jovan Vujošević.

Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945. ima 18.322 hronološke jedinice. Obraden je period od aprila 1941. god. do 9. maja 1945. Hronologija obuhvata vojne akcije jedinica narodnooslobodilačke vojske i akcije neprijateljskih jedinica, zatim podatke o političkim događajima koji se tiču pojedinih pokrajina i mjesta, podatke o organima narodne vlasti i partijsko-političkim organizacijama u toku narodnooslobodilačke borbe. Ova hronologija obuhvata i neke događaje koji su se zbili van granica Jugoslavije, a koji su na neki način uticali na oslobodilačku borbu naroda Jugoslavije. Radi kontinuiteta događaja na samom početku hronologije dati su neki najvažniji događaji iz perioda od 1917—1940. godine (str. 3—15).

Hronološke jedinice su grupisane po godinama, a unutar godine po mjesecima. Događaji koji su se zbili u toku jednog mjeseca dijele se na dvije grupe: događaje opšteg karaktera i događaje u okviru današnjih republika (republike su poredane abecednim redom). U grupu događaja opšteg karaktera svrstani su događaji iz domena djelatnosti CK KPJ i Vrhovnog štaba NOVJ, spoljnopolitičke aktivnosti rukovodstva NOP-a, formiranja većih oružanih jedinica (proleterskih brigada, divizija, korpusa), mjere i odluke okupatora koje se odnose na više pokrajina ili na čitavu Jugoslaviju. U grupi događaja po republikama dati su događaji iz NOB-e važni za pojedine republike: sastanci centralnih, odnosno pokrajinskih komiteta i glavnih štabova NOV-e i odluke donesene na tim sastancima, formiranje vojnih, partijskih i drugih rukovodstava društveno-političkih organizacija, formiranje vojnih jedinica (odreda, bri-

gada) formiranje organa narodne vlasti; sastanci, konferencije, savjetovanja (vojna, partijska, skojevsko i dr.), vojne akcije partizanskih i neprijateljskih jedinica, hapšenja i progoni članova Partije i simpatizera NOP-a, uglavnom sve ono što je bilo važno i interesantno za istoriju svake od naših republika.

Broj hronoloških jedinica za pojedine republike, isto kao i za pojedine godine, različit je. To je uslovljeno bogatstvom samih događaja, a i arhivskom i drugom građom, kojom se raspolagalo prilikom izrade ove hronologije. Poznato je da je prva godina ustanka bila veoma bogata događajima i aktivnošću KPJ na pripremama, organizovanju i pokretanju ustanka u cijeloj našoj zemlji, ali o tim događajima nema mnogo sačuvanih dokumenata. Zato za ovu godinu i pored korištenja i druge građe (sjećanja učesnika i neprijateljskih dokumenata) ima najmanje podataka; što idemo dalje, iz godine u godinu, broj hronoloških jedinica se povećava.

Razvrstavanje po grupama i izdvajanje događaja opšteg karaktera, koje je učinjeno radi bolje preglednosti (kako je istaknuto u predgovoru), jedan je od nedostataka ove hronologije. Događaji svrstani u grupu opšteg karaktera važni su za zbivanja u Jugoslaviji u ovom periodu, ali ih nije trebalo izdvajati u posebnu grupu, nego ih dati u jednom cjelovitom hronološkom nizu, jedan za drugim, onako kako su se stvarno i odvijali.

Hronološke jedinice većinom su kratke; nekad se sastoje samo iz datuma i jedne kratke rečenice. Takve hronološke jedinice se uglavnom odnose na podatke o formiranju pojedinih komiteta ili odbora (str. 124, 126, 127 i dr.). U njima se kaže da je formiran određeni komitet, ali nema podataka o tome ko ga je formirao, u kom sastavu i koliko je imao članova. O tome nema podataka. Mislim da malo potpunija hronološka jedinica ne bi znatnije povećala obim ove hronologije.

Treba istaći i to da uz hronološke jedinice nisu dati izvori iz kojih su uzeti podaci, a hronološka jedinica bez izvora je nepotpuna. Hronologija ovim gubi od naučne vrijednosti, jer istoričar — naučni radnik ovakve podatke bez izvora uzima sa izvjesnom rezervom. Osim toga, ako neko želi da se malo opširnije obavijesti o iznesenom događaju, ne zna izvor. Istina, na kraju knjige dati su izvori i literatura na osnovu kojih je ova hronologija izrađena. Vidi se da je korištena građa iz svih arhiva u našoj zemlji, kao i mnogobrojna literatura.

Hronologija je opremljena veoma dobrim registrima, zaista neophodnim da se ovo djelo bogato podacima može uspješno i lako koristiti. To su: registar ličnih imena (str. 1.115—1.123), registar geografskih naziva (str. 1.124—1.203), registar vojnih jedinica, ustanova i pojmova (str. 1.204—1.242) i registar ostalih pojmova (str. 1.243—1.258). Osim ovoga dato je i razjašnjenje svih skraćenica upotrijebljenih u ovoj hronologiji.

Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945. i pored spomenutih nedostataka značajan je prilog izučavanju narodnooslobodilačke borbe naših naroda. Ona daje obilje istorijskih podataka o narodnoj revoluciji, a ilustrovana je mnogim autentičnim fotografijama.

Ljiljana ŠOTRA